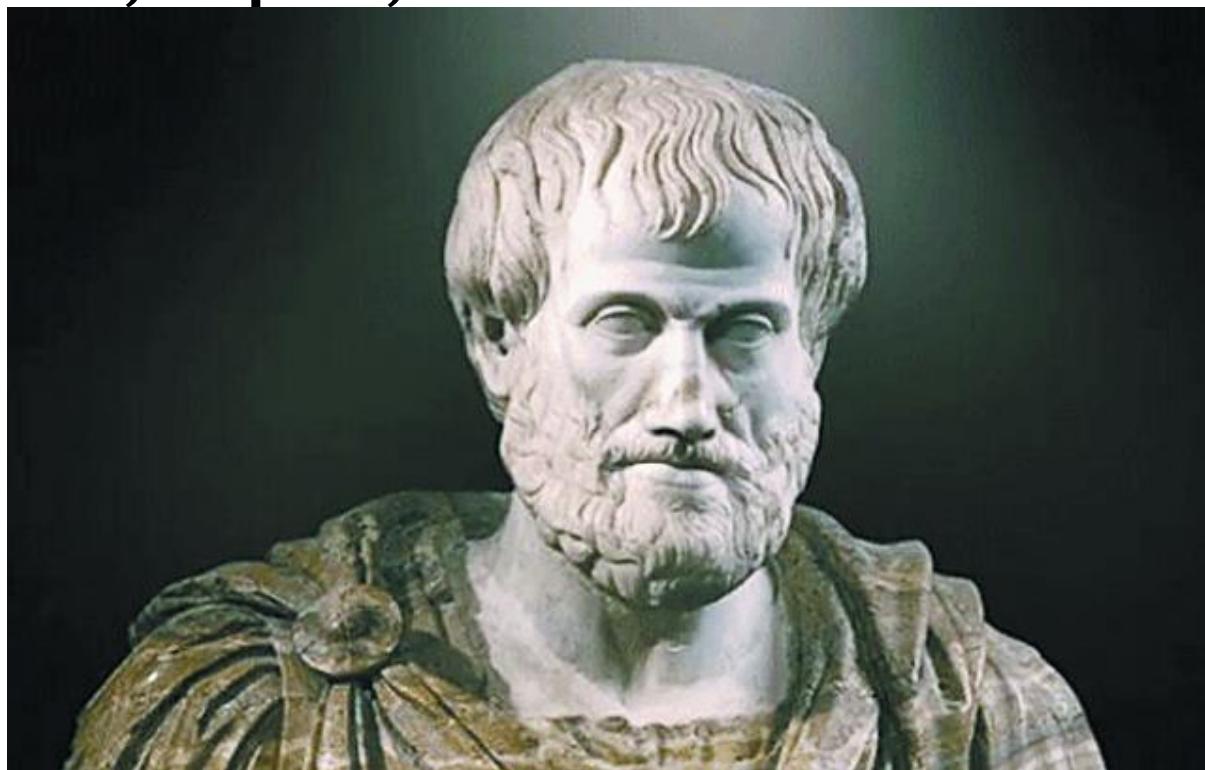

Η γένεση της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας*

[Γεώργιος Π. Χρούσος](#)

Πρώτη Δημοσίευση 23/10/2025, 18:18

Online Έκδοση 23/10/2025, 18:15

Share

Όταν σκεφτόμαστε τη **Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας** – το λαμπρότερο σύμβολο της αρχαίας γνώσης –, φανταζόμαστε παπύρους, μελετητές και έναν αόρατο παλμό πνευματικής αναζήτησης. Κι όμως, οι ρίζες της ανάγονται σε έναν άνθρωπο που ποτέ δεν επισκέφθηκε την Αλεξάνδρεια: τον Αριστοτέλη τον Σταγειρίτη. Αν και πέθανε δεκαετίες πριν από την ίδρυσή της, οι ιδέες και η μεθοδολογία του ενέπνευσαν τη δημιουργία του πρώτου παγκόσμιου ερευνητικού πανεπιστημίου.

Ο **Αριστοτέλης** (384-322 π.Χ.) έζησε στον 4ο αιώνα π.Χ., μια γενιά πριν από την ίδρυση της ελληνιστικής Αλεξάνδρειας. Η Βιβλιοθήκη και το Μουσείο – έργα του Πτολεμαίου Α' Σωτήρα και του γιου του Πτολεμαίου Β' Φιλάδελφου – υπήρξαν σύμβολα μιας νέας εποχής, όπου η γνώση και η επιστήμη συνενώνονταν κάτω από την αιγίδα της βασιλικής εξουσίας. Το Μουσείο, ο «Ναός των Μουσών»,

αποτέλεσε έναν ζωντανό οργανισμό έρευνας, όπου φιλόσοφοι, γιατροί, ποιητές και μαθηματικοί συνεργάζονταν στην αναζήτηση της αλήθειας. Η Βιβλιοθήκη, ενσωματωμένη στο Μουσείο, στέγασε εκατοντάδες χιλιάδες παπύρους – μια προσπάθεια να συγκεντρωθεί όλη η ανθρώπινη γνώση.

Το πρότυπο αυτού του οράματος είχε ήδη διαμορφωθεί στην Αθήνα, στους περιπάτους του Λυκείου του Αριστοτέλη. Το Λύκειο δεν ήταν απλώς μια σχολή, αλλά μια κοινότητα ερευνητών που μελετούσαν κάθε πτυχή της φύσης και της ανθρώπινης εμπειρίας. Εκεί δημιουργήθηκε η πρώτη οργανωμένη βιβλιοθήκη-εργαστήριο, με συλλογές χειρογράφων και φυσικών δειγμάτων, δομημένες γύρω από τη συστηματική παρατήρηση και ταξινόμηση. Ο Αριστοτέλης είδε τη γνώση όχι ως στατικό σώμα πληροφοριών, αλλά ως ζωντανό, εξελισσόμενο σύστημα. Αυτή η θεώρηση θα επανεμφανιστεί στην Αλεξάνδρεια σε κοσμοϊστορική κλίμακα.

Κρίκος ανάμεσα στις δύο παραδόσεις υπήρξε ο Δημήτριος ο Φαληρεύς, μαθητής του Αριστοτέλη και του Θεόφραστου. Εξόριστος από την Αθήνα, βρήκε καταφύγιο στην αυλή του **Πτολεμαίου Α΄** στην Αίγυπτο, όπου έγινε σύμβουλος του βασιλιά, επίσης μαθητή του Αριστοτέλη. Οι πηγές τον θεωρούν εμπνευστή της ίδρυσης του Μουσείου και της Βιβλιοθήκης, με πρότυπο το Λύκειο. Έτσι, η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας υπήρξε το «πνευματικό εγγόνι» του Αριστοτέλη – γεννημένο από τη σκέψη του και αναθρεμμένο από τους μαθητές του.

Οι αξίες που μεταφέρθηκαν από την Αθήνα στην Αλεξάνδρεια ήταν όχι μόνο οργανωτικές, αλλά και βαθιά φιλοσοφικές. Και τα δύο ιδρύματα βασίζονταν στη συστηματική μελέτη, την εμπειρική παρατήρηση, τη συλλογική εργασία και τη σύνδεση θεωρίας και πράξης. Εκεί όπου ο Αριστοτέλης και οι μαθητές του κατέγραφαν φυσικά φαινόμενα, οι αλεξανδρινοί λόγιοι ταξινομούσαν χειρόγραφα από όλον τον κόσμο. Ο Καλλίμαχος δημιούργησε τους περίφημους **«Πίνακες»** – τον πρώτο κατάλογο βιβλιοθήκης στην Ιστορία.

Όπως οι φιλόσοφοι του Λυκείου ζούσαν και εργάζονταν μαζί, έτσι και οι λόγιοι του Μουσείου απολάμβαναν βασιλική υποστήριξη για την έρευνά τους. Η αριστοτελική μέθοδος ζούσε στα έργα του Ηρόφилου, του Ευκλείδη και του Ερατοσθένη, ενώ το πνεύμα της διερευνητικής σκέψης διαπότιζε τον Αρχιμήδη και τους επιγόνους του. Η Βιβλιοθήκη υπήρξε, στην ουσία, η φυσική συνέχεια της

αριστοτελικής πίστης ότι η φιλοσοφία αρχίζει από το θαυμάζειν και οδηγεί στη γνώση.

Μέσα από την αλυσίδα Πλάτων | Αριστοτέλης | Θεόφραστος | Δημήτριος | Αλεξάνδρεια η ελληνική φιλοσοφία μετατράπηκε σε παγκόσμιο επιστημονικό εγχείρημα. Από τη θεωρητική αναζήτηση πέρασε στην πειραματική έρευνα και από τη μοναχική ενατένιση στη συνεργατική δημιουργία. Το Λύκειο αναγεννήθηκε στο Μουσείο της Αλεξάνδρειας ως κοινότητα της λογικής και της επιστήμης.

Η Βιβλιοθήκη μπορεί να χάθηκε, αλλά η αριστοτελική της ψυχή επέζησε – στα ρωμαϊκά αρχεία, στα μοναστήρια, στα πανεπιστήμια της Αναγέννησης. Κάθε σύγχρονο πανεπιστήμιο και ερευνητικό κέντρο είναι, κατά κάποιον τρόπο, ο πνευματικός της απόγονος. Η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας υπήρξε το αόρατο μνημείο του Αριστοτέλη – η πραγμάτωση του οράματός του για έναν κόσμο όπου η λογική, η γνώση και η ανθρωπιά πορεύονται μαζί.

*Από την ομιλία με τον τίτλο «Οι ιπποκρατικές ρίζες του αριστοτελισμού» στο Ιπποκρατικό Forum, Κως, Οκτώβριος 2025.

Ο Γεώργιος Π. Χρούσος είναι ακαδημαϊκός, ομότιμος καθηγητής Παιδιατρικής και Ενδοκρινολογίας, επικεφαλής στην έδρα της UNESCO Εφηβικής Υγείας και Ιατρικής, πρόεδρος στο Ελληνικό Ινστιτούτο Pasteur